

יעקב לא תיקן אלא מחצה שהם אותיות אלף למד המתחלפות באותיות תם, לכך אמרו [תענית ה:]: יעקב לא מת, וכיון שלא קיבלה יעקב לתקן אותיות ס"ם הלכה אצל אליפו ומה היתה חכמת אליפו התימני וקראה פלגש, וזה שכתב רש"י באיוב ד' בפסוק ואלי דבר יגונב כי הנבואה לאליפו היתה דרך גניבה כאדם הבא אל פילגשו, וזהו שכתב ותמנע היתה פלגש לאליפו וכיון שלא תיקן יעקב אותיות נ"ע מן תמנע, לכך היה כח באליפו ברדפו אחריו ליקח ממנו ממונו, כיון שלא תיקן אותיות נ"ע שהוא שורש עני, אבל להמיתו לא היה בו כח כיון שתיקן אותיות ת"מ:

יעקב משלם חצי נזק, ר' יעקב מאי עבדתיה אימא ר' יעקב אומר וכו', שהתנא השמיט תיבת אומר לרמוז על יעקב שהיה צריך לתקן עוד החצי, וזהו שנצטוונו לזכור את אשר עשה עמלק ואל תשכח, וכתב האריז"ל [עץ חיים שער הכללים, פ"א] כי זכור הוא כמספר פני החכמה ותשכח אחורי החכמה, שע"י הזכירה יכולין להוציא ממנו הניצוצות, ואולי זה היה כח הס"ם ליגע בגיד הנשה כי אותיות נשה מרמזים על שכחה, כדכתיב [לקמן מא, נא] כי נשני אלהים וזהו היה בחינת מנשה, לכך דרש בהגדה זו וכדאיתא שם בסנהדרין דף ק"ב ע"ב שנשה יה, וירמוז בזה מ"ש מצרים הבה נתחכמה לו כי אותיות מ"ם מתחלפות באותיות ע"ן כנ"ל, וזהו היה מבחינת אחורי חכמה כנ"ל, לכך אמרו הבה נתחכמה לו, וירמוז עוד מ"ש חז"ל [יומא כו.] קטורת מעשרת שהוא ע"י אותיות סמים שמתתקנין ע"ן ששורשו עוני, ויבואר עוד בפ' אחרי בענין הקטורת:

וישב לומר שזהו שאחז"ל [מו"ק יז:] כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני שבכח חכמה שבה יכולים להשליט עליו הדינים שהם מאחורי החכמה או אותיות ת"ם או אותיות ע"ן, ושמעתי רמז למה שאחז"ל בב"ק דף ל"ט ע"ב ר'

פרשת וישב

וישב יעקב וגו', ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף [בר"ר פרשה פד א.]. יש לפרש מפני שבאמת היה בזה עונשו של יעקב ועונש של יוסף כמו שאחז"ל [מגילה יז.] שנענש יעקב על שלא קיים מצות כיבוד כל זמן שהיה בבית לבן, ויוסף נענש על שהוציא דיבה על אחיו, ואחז"ל במנחות [מא.] אמר רב קטינא למלאכא מי ענשיתו אעשה וא"ל אין בזמן דאיכא ריתחא ענשינו, וכתבו כי הענין הוא כי עשה של ציצית אינה מחויב כי אם כשלוש מלבוש של ד' כנפות אז העשה

לעשות בה ציצית, וכיון שרב קטינא פטר נפשו מיניה אינו חייב עונש אלא בעידן ריתחא, וכן היה גבי יעקב שלא עבר ח"ו על מצות כיבוד, אלא כיון שהיה בבית לבן ממילא היה מניעה ולא היה ראוי ליענש אלא כיון שהיה רוגז בשביל יוסף, ממילא גם הוא נענש בעידן ריתחא, וז"ש [בר"ר פ' פד] קפץ עליו רוגזו של יוסף:

איתא במדרש [בר"ר פד, ה] מגורי אביו בגימטריא רנ"ט, מיום שאמר הקב"ה לאברהם ידוע תדע עד שעה